

राजविराज दैनिक

वर्ष ३५ अंक २३५ २०८३ साल वैशाख १० गते बिहीबार (23 Apr 2026 Thursday) मूल्य रु. ५/-

Log in : rajbirajdainik.com.np

यस अंक भित्र : २ पृष्ठमा : जैविक विविधता तथा ... ३ पृष्ठमा : सामुदायिक विद्युतीकरणमा ... ३ पृष्ठमा : युद्धविराम लम्बिँदा तनाव ...

भन्सार नीति बिरुद्ध धर्ना

दैनिक समाचारदाता राजविराज, ९ वैशाख ।
भन्सार नीति बिरुद्ध सप्तरीको तिलाठी कोइलाडी गाउँपालिकास्थित राजविराज भन्सार कार्यालय नजिकै एक राजनीतिक दलको अगुवाईमा बुधवार विरोध प्रदर्शनसहित धर्ना दिइएको छ ।
जनअधिकार पार्टीका राष्ट्रिय अध्यक्ष डा. सरदसिंह यादवको अगुवाईमा सिमावर्ती

भारतीय बाजारबाट एकसय भन्दा बढीको सामान खरिद गरी ल्याउँदा लगाइएको अनिवार्य भन्सार शुल्क नीतिको विरोधमा भारतीय सिमा नजिक उक्त धर्ना दिइएको हो ।
सीमा क्षेत्रमा प्रदर्शन पश्चात दिउँसो १ बजे देखि २ बजेसम्म एक घण्टे सांकेतिक धर्ना कार्यक्रममा सो पार्टीका नेता कार्यकर्ता संगै स्थानियवासीको समेत

सहभागिता रहेको थियो ।
उनीहरूले एकसय भन्दा बढीको सामान ल्याउँदा लाग्ने भन्सार शुल्कको व्यवस्था खारेज गर्नुपर्ने, भारतबाट मलखाद्य ल्याउन किसानलाई अनुमति काट्नेको व्यवस्था गरिनुपर्ने, विपन्न परिवारलाई घर परिवार चलाउन आवश्यक पर्ने सामान ल्याउन अनुमति काट्ने अनुमति काट्ने उपलब्ध गराउनुपर्ने तथा नेपाल-

भारतको सदियौं देखि रहि आएको सम्बन्धलाई सम्मान गरिनुपर्ने लगायतका चार बुदे माग अधि सारेका छन् ।
धर्नामामा बसेका तिलाठी कोइलाडी गाउँपालिका १ निवासी देवनारायण यादवले सरकारको भन्सार सम्बन्धि नयाँ नीतिले विशेष गरि मधेशका जनता मारमा परेको भन्दै सरकारले उक्त निर्णय सच्याउनुपर्ने माग गरे ।
सोही वडा निवासी विजय यादवले सरकारले राजस्व वृद्धिका लागि ल्याएको नयाँ भन्सार नीति राम्रै भएपनि विपन्न परिवारका व्यक्तिलाई भने मारमा पार्ने खालको बताए । उनले भारत जस्तै बाँकी अन्तिम पृष्ठमा

लागू औषधको दुर्व्यसनबाट टाढा रहौं
लागूऔषध सेवनले मानिसको शारीरिक र मानसिक स्वास्थ्य बिग्रन्छ, धन सम्पतिको वर्वाद गर्दछ, यसको प्रयोगबाट आफू, परिवार, समाज र राष्ट्रलाई नै अपुरणिय क्षति पुग्ने हुँदा यस्ता पदार्थदेखी टाढा रहौं ।

मोटरसाइकलको ठक्करबाट महिलाको मृत्यु, तीन घाइते

दैनिक समाचारदाता धनुषा, ९ वैशाख ।
धनुषाको मिथिला नगरपालिका-६, ढल्केबरस्थित पूर्व-पश्चिम महेन्द्र राजमार्गमा मोटरसाइकलको ठक्करबाट एक महिलाको मृत्यु भएको छ भने आठ महिनाको शिशुसहित तीन जना घाइते भएका छन् ।
जिल्ला प्रहरी कार्यालयका अनुसार मोटरसाइकलको ठक्करबाट मिथिला नगरपालिका-६, ढल्केबरकी ३१ वर्षीया विनिताकुमारी महतो गम्भीर घाइते भएकी

थिइन् । उनलाई उपचारका लागि प्रादेशिक अस्पताल जनकपुर पठाउँदा चिकित्सकले मृत घोषणा गरे ।
दुर्घटनामा १६ वर्षीया अनुष्काकुमारी महतो र आठ महिनाकी बालिका घाइते भएकी छिन् । साथै मोटरसाइकल चालक मिथिला नगरपालिका-८, जमुनिवासका ३२ वर्षीय प्रकाश थिङ पनि घाइते भएका छन् । घाइतेको ढल्केबरस्थित निजी स्वास्थ्य संस्थामा उपचार भइरहेको प्रहरीले जनाएको छ ।

विश्वको मानव अधिकारको अवस्थासम्बन्धी प्रतिवेदन सार्वजनिक

दैनिक समाचारदाता काठमाडौं, ९ वैशाख ।
एम्नेस्टी इन्टरनेसनल नेपालले सन् २०२५/२६ को विश्वको मानव अधिकारको अवस्थासम्बन्धी प्रतिवेदन सार्वजनिक गरेको छ ।
प्रतिवेदनमा शक्तिशाली राष्ट्रहरू, निजी व्यावसायिक क्षेत्र र अधिकार विरोधी

आन्दोलनहरूद्वारा सञ्चालित बहुपक्षीयता, अन्तरराष्ट्रिय कानून र मानव अधिकारमाथि आक्रमण भएको जनाएको छ ।
प्रतिवेदनमा जातीय विभेद, लैङ्गिकतामा आधारित विभेद र हिंसा अधिकारमाथि बन्देजहरू शरणार्थी र आप्रवासीहरूको अधिकार

उल्लङ्घन भएको उल्लेख गरिएको छ ।
प्रतिवेदनले २०२५ मा विश्वका १४४ देशलाई समेट्दै अन्तरराष्ट्रिय कानूनविरुद्ध अपराधहरू भएको, नरसंहार, मानवता विरुद्धको अपराध, युद्ध अपराध, हतियारको गैरजिम्मेवारपूर्ण ओसारपसार र उत्पादन दण्डहीनता बढेको देखाएको छ ।
एम्नेस्टी इन्टरनेसनल नेपालका निर्देशक निराजन थपलियाले मानव विश्वमा मानव अधिकारको अवस्थाबारे जानकारी दिँदै मानव अधिकारको अवस्था सन्तोजनक नभएको बताए ।

गृहमन्त्री सुधन गुरुङले पदबाट दिए राजीनामा

दैनिक समाचारदाता राजविराज, ९ वैशाख ।
विवादित व्यापारी दीपक भट्टसँग सेयर लगानी लगायतका विषयमा नागरिक स्तरबाट उठेका प्रश्न र टिप्पणीहरूलाई सम्बोधन गर्दै गृहमन्त्री सुधन गुरुङले बुधवार पदबाट राजीनामा दिएका छन् ।
सामाजिक सञ्जाल

फेसबुकमाफर्त मन्त्री गुरुङले पद त्याग गरेको जानकारी दिएका हुन् । चैत १३ देखि गृह प्रशासनको नेतृत्व सम्हाल्दै आएका उनले सार्वजनिक जीवन स्वच्छ र पारदर्शी हुनुपर्नेमा जोड दिएका छन् ।
मन्त्री गुरुङले पदभन्दा नैतिकता र शक्तिभन्दा जनविश्वास ठुलो भएको उल्लेख गरेका छन् ।

'आज देशमा सुशासन र जवाफदेहिताको माग गर्दै उठिरहेको जेनजी आन्दोलनले सार्वजनिक जीवन स्वच्छ हुनुपर्छ भन्ने सन्देश दिएको छ,'

उनले भनेका छन्, 'मेरा ४६ जना भाइ-बहिनीहरूको रगत र बलिदानीको आडमा बनेको यो सरकारमाथि कसैले प्रश्न उठाउँछ भने त्यसको जवाफ

नैतिकता नै हुनुपर्छ ।'
उनले आफूसँग सम्बन्धित विषयमा निष्पक्ष छानबिन होस् र पदमा रहँदा 'स्वार्थको द्वन्द्व' बाँकी अन्तिम पृष्ठमा

हाँसौ: स्वस्थ रहौं ।

- ❖ हाँस्नु स्वास्थ्यका लागि लाभदायक हुन्छ,
- ❖ हाँस्ने र खुशी हुने वानीको विकास गरौं,
- ❖ तनाव, चिन्ता र निराशालाई कम गर्न हाँसौं,
- ❖ परिवार र साथीहरूसँग हाँसौं र रमाइलो समय बिताऔं,
- ❖ सकारात्मक सोच र उत्साहपूर्ण वातावरण सिर्जना गरौं,
- ❖ हाँस्ने योगमा सहभागी बनौं,
- ❖ अरूलाई खुशी बनाउने व्यवहार गरौं,
- ❖ सामाजिक सद्भाव र आपसी सम्बन्ध बलियो बनाऔं,
- ❖ मानसिक स्वास्थ्य सुधारमा हाँसोको भूमिका बुझौं,

हाँसौ र हैसाऔं ।

नेपाल सरकार
विज्ञापन बोर्ड

जैविक विविधता तथा वन्यजन्तुको सम्बन्धको दीर्घकालीन खोजी

कृष्णराज गौतम

काठमाडौँ, ९ वैशाख (रासस) ।

जैविक विविधता संरक्षण तथा पर्याप्यटन प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले ‘जैविक विविधता तथा रेडपाण्डा-थार अन्तरराष्ट्रिय सम्मेलन’ले वनस्पति, जीवाणु र तिनीहरूको आपसी सम्बन्धलाई दीर्घकालीन बनाउने प्रतिबद्धता प्रकट गरेको छ । दित्केल रूपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाद्वारा यही वैशाख ४ देखि ६ गतेसम्म सञ्चालित सम्मेलनले पृथ्वीमा रहेका सम्पूर्ण प्राणीको सहअस्तित्वलाई सुदृढ गर्ने प्रतिबद्धता गरेको हो ।

सम्मेलनलाई सफल बनाउन कोशी प्रदेश सरकार, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग, वन तथा भूसंरक्षण विभाग, राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोष, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठानलगायतले सहकार्य गरेका थिए । नेपालले जैविक विविधता संरक्षणका लागि सन् १९६० को दशकदेखि विभिन्न व्यवस्थाहरू गरेको पाइन्छ ।

प्रकृतिमा आधारित जीविकोपार्जन एवं रोजगारी सृजना, दिगो विकास तथा पर्याप्यटन प्रवर्द्धन, मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्व व्यवस्थापनलगायत विषयमा परम्परागत ज्ञानको समीक्षा, वैज्ञानिक ज्ञान र राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय अनुभवलाई एकीकृत गर्दै आगामी दिनमा सशक्त कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सम्मेलनबाट सुझाव प्राप्त भएको नगरपालिका प्रमुख तीर्थराज भट्टराईले जानकारी दिनुभयो ।

नेपाल, भारत, भुटान, बङ्गलादेश, संयुक्त राज्य अमेरिका, अष्ट्रेलिया र जर्मनीका सहभागी प्रतिनिधि तथा विषयविज्ञको सहभागितामा घनिभूत छलफलपछि स्थानीय तहको सहभागितामा वनजङ्गल, खोला खोल्सी, पोखरी, तालतलैया, सिमसार, जडीबुटी र जैविक मार्गको पुनःस्थापना तथा दिगो व्यवस्थापनसहितका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न राष्ट्रिय तथा

अन्तरराष्ट्रिय सहकार्यलाई अभिवृद्धि गर्ने प्रस्ताव पारित गरिएको छ । जैविक विविधता साथै वन्यजन्तु संरक्षणलाई उच्च प्राथमिकतामा राख्ने, स्थानीय समुदायको सहभागितामा सात बुँदे ‘दित्केल घोषणापत्र’ जारी गरिएको छ ।

नेपालले सन् १९९२ को रियो सम्मेलनमा पारित जैविक विविधता महासन्धिमा नेपालले सन् १९९४ मा हस्ताक्षर गरेपछि जैविक विविधता संरक्षणमा संवैधानिक, कानुनी, नीतिगत, संस्थागत तथा संरचनागत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन गरेको पाइन्छ । लोपोन्मुख प्रजाति रेडपाण्डा (हाब्रे) र थारको संरक्षणका लागि आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सङ्घ, प्रदेश, स्थानीय तहका सरकार, संरक्षण साभेदार संस्था, राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था, निजी क्षेत्र र अन्य सरोकार भएका निकायहरूसँग सहकार्य गर्ने घोषणा गरिएको छ ।

किरात संस्कृति तथा मुन्दुमी सभ्यताको संरक्षण एवं प्रवर्द्धन, मुन्दुम ट्रेल (पदमार्ग)सँग जोड्न रेडपाण्डा-थार पदमार्ग तथा अन्य ऐतिहासिक-सांस्कृतिक पदमार्गहरूको विकास गर्ने प्रकृति र संस्कृतिबीचको अन्तरसम्बन्धलाई सुदृढीकरण गर्न प्रशिक्षण तथा समुदायमा आधारित होमस्टे (घरबास) कार्यक्रम सञ्चालन गरेर पर्याप्यटन प्रवर्द्धन गर्नेलगायत विषयमा प्रतिबद्धता प्रकट गरिएको छ ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालयका सहप्राध्यापक डा नेत्र एटमले पछिल्ला समय प्रविधिको विकाससँगै जलवायु परिवर्तनको असर बढेकाले हिमशृङ्खला परल्ने क्रम विकास भएको बताउँदै यसले समग्र जीव, प्राणी, वनस्पतिको विकासमा समस्या ल्याउने तथा अस्तित्व सङ्कटमा पुग्न सक्ने बताउनुभयो । उहाँले यस सङ्कटलाई न्यूनीकरण गर्न परम्परागत ज्ञान, सीप र अभ्यासलाई आधुनिक प्रविधिसँग संयोजन गर्नुपर्ने बताउँदै उहाँले भन्नुभयो, “विशिष्ट भौगोलिक परिवेश, उचाइगत विविधता र जलवायु विविधताका कारण वन,

घाँसेमैदान, सिमसार क्षेत्र र कृषि प्रणालीमा समेत समस्या आउँछ, लोपोन्मुख वन्यजन्तुको संरक्षणमा चुनौती थपिएको छ ।”

जैविक विविधता महासन्धिअनुसार पृथ्वीको जल, स्थल र आकाशमा आफ्नो जीवनयापन गर्ने सम्पूर्ण जीवजन्तु, वनस्पति र मानवबीचको सहअस्तित्व तथा अन्तरसम्बन्धमा रहेको विविधतालाई जैविक विविधता भनिएको छ । स्थलीय, जलीय, सामुन्द्रिक, सिमसार, मरुभूमि, हिमवत् क्षेत्र र पारिस्थितीय पट्टिअन्तर्गत सम्पूर्ण जीव, जीवाणु र तिनीहरूको आनुवांशिकताबीचको भिन्नतालाई जैविक विविधताका रूपमा लिइएको छ ।

राष्ट्रिय जैविक विविधता रणनीति तथा कार्ययोजना (सन् २०१४-२०२०) अनुसार नेपालमा एक सय १८ वटा पारिस्थितिक प्रणालीको पहिचान गरिएकामा ८० पारिस्थितिक प्रणाली संरक्षण क्षेत्रमा पाइन्छन् । एकआपसमा प्रजनन गर्न सक्ने क्षमता भएका प्राणी तथा वनस्पतिको समूहलाई प्रजाति भनिन्छ । प्राणी तथा वनस्पतिका भिन्न प्रजातिको अस्तित्वलाई प्रजातिगत विविधता भनिन्छ । ‘जीन’को विविध किसिमलाई आनुवांशिक-वंशाणुगत विविधता मानिएको छ । एकपटक लोप भएको आनुवांशिक पदार्थ पुनः प्राप्त गर्न नसकिने हुँदा जीवको अस्थित्व लोप भएर जान्छ ।

विश्वमा पाइने कुल वनस्पति प्रजातिको ३.२ प्रतिशत तथा कुल प्राणी प्रजातिको १.१ प्रतिशत नेपालमा पाइन्छ भने कुल स्तनधारीको ५.२ प्रतिशत प्रजाति नेपालमा पाइन्छ । मुलुका करिब तीन सय प्रजातिका फूल फुल्ने वनस्पति तथा १४ प्रजातिका घस्रने रैथाने प्रजाति भएको बताइएको छ ।

जैविक विविधताको आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय, मानवीय तथा अन्य आयामसँग सहसम्बन्धित रहेकाले यसले पृथ्वीमा जैविक कार्यप्रणाली र जैविक वस्तुको दिगोपन एवं निरन्तरताका लागि महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्न नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा-प्रतिष्ठान (नास्ट)का उपकुलपति दिलीप सुब्बाले बताउनुभयो । मानव समुदायका लागि गास, बास र

कपास जैविक विविधताकै उपज हुन् । दिगो विकास तथा पर्यटनको आधार मान्न सकिन्छ ।

वन्यजन्तु जङ्गली जनावरका समस्या पहिचान गरी पूर्वसूचना प्रणाली, उपयुक्त छेकवार, समुदायमा आधारित बीमा एवं क्षतिपूर्ति प्रणाली, वन्यजन्तुबाट कम हानि-नोक्सानी हुने खेतीवाली तथा सामुदायिक द्रुत प्रतिकार्य टोली स्थापना गर्न सकेमा मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्व व्यवस्थापन सम्भव छ । हिमाली जैविक विविधताको संरक्षण, संवर्द्धन र ज्ञान अभिवृद्धिको सन्देश प्रवाह गर्ने उद्देश्यले नेपाल र भारतका साहित्यकारको समूहले खोटाङको चखुवादेखि भोजपुरको टेम्केडाँडासम्म सम्मेलनका क्रममा पदयात्रा गरेका थिए ।

नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठानका सदस्यसचिव धनप्रसाद सुवेदी नेतृत्वको उक्त प्रतिनिधिमण्डलले करिब १५ किलोमिटर दूरीको पदयात्राका क्रममा स्वरोजगार, स्थानीय सीप र रैथाने सामग्रीको प्रयोग तथा पर्यटन प्रवर्द्धनमा सन्देश प्रवाह गरिएको थियो । पहिचान भएका वन्यजन्तुको अनुगमन तथा आहार-विहारसम्बन्धी प्रभावकारी अध्ययन अनुसन्धानबारे प्रचारप्रसार गरिएको थियो ।

देशको विविधतायुक्त भौगोलिक अवस्थितिका कारण नेपालका हिमाल, पहाड, तराईका फरक हावापानी, तापक्रम पाइने भएकाले पनि विश्वमा जैविक विविधतामा सम्पन्न छ । समुन्द्र सतहदेखि तीन हजार ११५ मिटर अग्लो टेम्केडाँडा आसपास क्षेत्रको पदयात्रा गर्दा गुरा, चाप, कलकल बगेका भरना, प्रकृति, हावापानीले यात्रीलाई आनन्दको अनुभूति गराएको छ । विभिन्न स्थानका विविध प्रकारका जलवायुमा पाइने वनस्पति तथा वन्यजन्तुले उपयुक्त बासस्थान पाएका छन् । यहाँबाट विश्वको सर्वोच्च शिखर सगरमाथा नजिकबाट अवलोकन गर्न सकिन्छ ।

सम्मेलनमा साहित्यकार नगेन्द्र रेग्मीले प्रकाशन गर्नुभएको तुल्सीलाल स्मृति ग्रन्थ विमोचन गरिएको जैविक विविधता संरक्षण र दीर्घकालीन योजना निर्माण,

लोपोन्मुख वन्यजन्तु संरक्षित क्षेत्र र प्राथमिकतामा राख्नुपर्नेमा समीक्षा गरिएको थियो । छिमेकी राष्ट्र भारतका वरिष्ठ साहित्यकार जीवन राणाले विमोचन गर्नुभएको उक्त पुस्तकमा साहित्यिक, ऐतिहासिक, राजनीतिक, सामाजिक, आर्थिक विकासका बारे समावेश गरिएको छ । साहित्यिक सङ्गोष्ठिमा कविहरूले रचनामार्फत कार्वन व्यापारको अवधारणाबाट अधिकतम लाभ हासिल गर्न, कृषिजन्य तथा पशुजन्य उत्पादन प्राप्त गर्न, जडीबुटी तथा औषधिजन्य पदार्थहरू प्राप्त गर्न जैविक विविधताको संरक्षण गर्नुपर्ने विचार व्यक्त गर्नुभयो ।

विश्वमा जलवायु परिवर्तनका कारण आएका सामाजिक, आर्थिक, मनोवैज्ञानिक, वातावरणीय परिवर्तनका कारण वन्यजन्तु र जैविक विविधता सङ्कटमा पर्दै गएकाले समस्या समाधानका विकल्प पहिचान गर्न नेपाल र भारतका साहित्यकारले कविता वाचनसमेत गरेका थिए । लोपोन्मुख वन्यजन्तु रेडपाण्डा र थारको बाँसबाट बनाइएका कलात्मक चित्र आकर्षणको केन्द्र बनेको सम्मेलनमा संरक्षणसम्बन्धी सडक नाटक प्रदर्शन गरिएको थियो ।

सरकारको १०० पर्यटकीय गन्तव्य सूचीमा पर्ने ‘मुन्दुम ट्रेल’ पदमार्ग नजिकको जङ्गलमा रेडपाण्डा पाइने भएकाले ‘मुन्दुम ट्रेल-रेडपाण्डा-थार रुट’ पदमार्ग प्रवर्द्धन गर्ने नगरपालिकाको योजना छ । राजनीतिज्ञ विष्णु आभूषणले नेपाल जैविक विविधताको दृष्टिले सम्पन्न मुलुक भए पनि विश्वव्यापी रूपमा जैविक विविधताको विनाश द्रुतगतिमा अघि बढिरहेको बताउँदै दीर्घकालीन योजना निर्माण, लोपोन्मुख वन्यजन्तु प्राथमिकतामा राख्नुपर्नेमा जोड दिनुभयो ।

उहाँका अनुसार बह्रदो जनसङ्ख्या, अव्यवस्थित बसोबास, सहरीकरण, औद्योगीकरण, पेट्रोलियम पदार्थको अत्यधिक खपत, कृषि क्षेत्रमा रासायनिक प्रयोगमा अत्यधिक वृद्धिले पर्यावरण तथा उपभोग्य वस्तुमा पाइने विषादीका कारण जैविक विविधता सङ्कटमा परेको पाइएको छ । अतिवृष्टि,

अनावृष्टि, दैवी प्रकोप प्राकृतिक तथा मानवीय कारणहरूले गर्दा जैविक प्राणीहरूको बासस्थान तथा खाद्यान्नको अभाव हुँदै आएको छ । मानवीय गतिविधि तथा प्राकृतिक विपद्का कारण केही वनस्पति तथा वन्यजन्तु दुर्लभ र लोपोन्मुख अवस्थामा पुगेका छन् । विश्वको लोपोन्मुख वन्यजन्तुमा पर्ने खोटाङमा रहेको पुष्टि भएपछि ‘समुदायमा आधारित रेडपाण्डा ‘समुदायमा आधारित रेडपाण्डा संरक्षण कार्यक्रम’ सञ्चालन गरिएको छ ।

किरात समुदायको उद्गमस्थल हलेसीस्थित तुवाचुङ-जायजुम हुँदै मध्यपहाडी लोकमार्ग सडकखण्डको हर्लुङदेखि रूपाकोटबाट बगरेभञ्ज्याङ, सिकुरीभञ्ज्याङ, साप्सुढाप, मेरुङ हुँदै मुन्दुम ट्रेल जोड्ने पदमार्गलाई ‘मुन्दुम ट्रेल रेडपाण्डा-थार रुट’ नामकरण गरिएको छ । स्थानीयस्तरमै रोजगारी सृजना गर्ने उद्देश्यसहित बाँस तथा बाँससम्बन्धी उद्योगको प्रवर्द्धन कार्यसमेत सञ्चालित छन् । बाँसबाट बनाइएका कलात्मक वस्तुले पनि यहाँको सौन्दर्य थपेको छ ।

स्थानीयस्तरमा बाँसलाई भवन निर्माण, हस्तकला, व्यावसायिक उत्पादन तथा वातावरणमैत्री बनाउन, बाँससम्बन्धी सीप विकास, प्रविधि विस्तार र उद्यमशीलता प्रोत्साहनमा सहयोग गरेको नगरपालिकाले बाँस तथा बाँसजन्य सामग्रीको प्रवर्द्धन एवं नीति निर्माणका लागि पहल गरेपछि सहरी विकास मन्त्रालयबाट बाँसका संरचना निर्माणसम्बन्धी मार्गदर्शन स्वीकृत भएको छ । संरचना निर्माणमा मितव्ययिता अपनाउन प्राविधिक विवरण रहेको मार्गदर्शनमा भूकम्प प्रतिरोधी, वातावरणमैत्री, घरका नमूना डिजाइनसमेत समावेश गरिएका छन् ।

नेपालमा ७५ प्रकारका वनस्पति वर्ग, ३५ प्रकारका वन, वनस्पति र प्राणी १० हजार बढी प्रजाति पहिचान भएका छन् । वीसवटा संरक्षित क्षेत्र, १० अन्तरराष्ट्रिय महत्त्वका सिमसार क्षेत्र, ११ वनस्पति उद्यान, २३ हजारभन्दा बढी सामुदायिक वन र १० हजारभन्दा बढी अन्य समुदायमा आधारित वनमा लाखौं प्रजातिका जैविक विविधता पाइने जनाइएको छ ।

भारतमा माओवादी अन्त्य, खतरा अभै बाँकी

लङ्कापल्ली (भारत), ९ वैशाख (रासस/एएफपी) ।

भारतले दशकौं लामो माओवादी विद्रोह अन्त्य भएको घोषणा गरे पनि त्यसले छाडेको घातक विरासत अभै ग्रामीण जीवनमा गहिरो रूपमा जिउँदै छ । जङ्गलका बाटो, खेत र नदीकिनारमा गाडिएका सयौं बारूदी सुरुङहरूले अहिले पनि सर्वसाधारण र सुरक्षाकर्मी दुवैलाई निरन्तर जोखिममा राखेका छन् ।

मध्य भारतका विशाल वन क्षेत्रमा माओवादी लडाकूहरूले वर्षौंसम्म दबावद्वारा सक्रिय हुने इम्प्रोभाइज्ड एक्सप्लोसिभ डिभाइस (आइइडी) गाड्दै आएका थिए । यी विस्फोटकहरू प्रायः माटोका सडकमुनि वा जङ्गली बाटोमा लुकाइन्थे, जसले गर्दा तिनीहरू देख्न र पहिचान गर्न अत्यन्त कठिन हुन्थ्यो । साधारण सामग्री-जिलेटिन, बल बियरिङ र धातुका टुक्राहरू-बाट बनाइए पनि ती अत्यन्त घातक सावित भएका छन् ।

विद्रोहको उत्कर्षमा

माओवादीहरूले सन् २००० को दशकको मध्यतिर देशको ऋण्डै एक तिहाइ भूभागमा प्रभाव जमाएका थिए । उनीहरूले आफूलाई वन क्षेत्रका आदिवासी समुदायका अधिकारका लागि लडिरहेको दाबी गर्थे । तर हालैका वर्षहरूमा भारतीय सुरक्षाबलले सञ्चालन गरेको अभियानपछि सरकार देश माओवादी प्रभावबाट मुक्त भएको घोषणा गर्न पुगेको छ ।

जमिनमुनि लुकेका विस्फोटकहरूका कारण खतरा समाप्त भएको छैन । जिल्ला रिजर्भ गाईमा कार्यरत २३ वर्षीय किशन हाप्काले भन्नुभयो, “सैनिकलाई सबैभन्दा ठूलो डर गोली होइन, यी दबाबमा विस्फोट हुने आइइडी हुन्, किनकि कहिले पाइला पर्छ भन्ने थाहा हुँदैन ।” उहाँ आफैं सन् २०२४ मा यस्तै एक विस्फोटमा परेर बायाँ खुट्टा गुमाउनुभएको थियो । सो घटनामा अन्य तीन सैनिकको ज्यान गएको उहाँले स्मरण गर्नुभयो । अहिले उहाँ कृत्रिम खुट्टाको सहारामा

प्रशासनिक काममा सीमित हुनुहुन्छ ।

पहिले माओवादीहरूको बलियो आधारस्थल मानिने छत्तीसगढ राज्यको बस्तर क्षेत्रमा पछिल्लो २५ वर्षमा करिब ५०० सुरक्षाकर्मी यस्ता विस्फोटमा मारिएका छन् भने हजारभन्दा बढी घाइते भएका छन् । यी विस्फोटकहरू मूलतः सुरक्षाबललाई लक्षित गरेर राखिए पनि त्यसको मार स्थानीय आदिवासी समुदायले पनि उतिकै भोगेका छन् । तथ्याङ्कअनुसार १५० भन्दा बढी सर्वसाधारणको ज्यान गएको छ भने २५० भन्दा बढी घाइते भएका छन् ।

६५ वर्षीया तामा जोगी पनि यस्तै पीडितमध्ये एक हुनुहुन्छ । गत गर्मीमा उहाँ पशुहरू चराउन जङ्गल गएको बेला, थाहा नपाई विस्फोटकमा पाइला राख्नुभयो । विस्फोटपछि उहाँको दाहिने खुट्टा गम्भीर रूपमा क्षतिग्रस्त भयो । “मेरो कानले केही पनि सुन्न छोड्यो र म बेहोस भएँ”, उहाँले सम्झनुभयो । पछि अस्पतालमा

होस आउँदा उपचार भइरहेको अवस्था देख्नुभएको उहाँले बताउनुभयो । चिकित्सकहरूले उहाँको ज्यान जोगाउन अर्को खुट्टा समेत काट्नुपरेको थियो, जसले गर्दा उहाँ पूर्ण रूपमा अशक्त बन्नुभएको छ ।

सरकारी नीति अनुसार कर्तव्यका क्रममा घाइते भएका सुरक्षाकर्मीको मात्र उपचार खर्च व्यहोर्ने व्यवस्था छ । जोगीका परिवारले थप पीडा भोग्नुपरेको छ, किनकि उहाँका छोरालाई माओवादी सम्बन्धको आरोपमा पक्राउ गरिएको छ, जुन आरोप उहाँ अस्वीकार गर्नुहुन्छ । उहाँ अहिले पनि कारागारमै हुनुहुन्छ । “अब कसलाई दोष दिने भन्ने नै थाहा छैन”, जोगीले गहिरो निराशा व्यक्त गर्नुभयो ।

राज्यका अधिकारीहरूका अनुसार यस्ता विस्फोटकहरू अभै व्यापक रूपमा फैलिएका छन् । उपमुख्यमन्त्री विजय शर्माले भन्नुभयो, “यी आइइडीहरू पोखरीको छेउ, सडकको किनार,

बाँकी तीन पृष्ठमा

डा. भगवती यादव

Dr. Bhagwati Yadav

MBBS, MD Paediatrics (USC)

NMC Reg. No. : 11389

नवजात शिशु तथा बाल रोग विशेषज्ञ

डा. सरोज कुमार साह

Dr. Saroj Kumar Sah

MBBS, MS Orthopaedics (BPKIHS) Dharan Fellowship in Hand Surgery (CMC Vellore)

NMC Reg. No. : 13288

हाड जोर्नी, नशा तथा बाथ रोग विशेषज्ञ

डा. जयन्ती यादव

Dr. Jayanti Yadav

M.B.B.S. MD (Obstetrician and Gynaecologist)

हाल कार्यरत गजेन्द्र नारायण सिंह अस्पताल राजविराज

NMC Reg No. : 15312

बरिष्ठ स्त्री तथा प्रसुती रोग विशेषज्ञ

सम्पर्क : कृताञ्जली स्वास्थ्य क्लिनिक, राजविराज

Mo. No : 9842830252, 9804605569

सामुदायिक विद्युतीकरणमा नीतिगत एवं व्यवस्थापकीय सुधारको पहल

नारायण ज्ञवाली

काठमाडौं, ९ वैशाख (रासस) ।

ऊर्जा क्षेत्रजस्तो दीर्घकालीन प्रभाव पार्ने क्षेत्रमा समन्वय, निरन्तरता र स्पष्ट नीति दिशा अपरिहार्य छ । दिगो ऊर्जा विकासका लागि संस्थागत स्थिरता, उत्तरदायी कार्यान्वयन र बहुपक्षीय सहकार्य अपरिहार्य आधार हुन् । यी तत्वलाई केन्द्रमा राख्दा विश्वास निर्माण हुन्छ र दीर्घकालीन प्रगति सुनिश्चित हुन्छ । नेपालमा जलविद्युत् उत्पादनको इतिहास एक शताब्दीभन्दा बढी (१९४ वर्ष) पुरानो भए पनि अझैसम्म पूर्ण विद्युतीकरण हासिल हुनसकेको छैन ।

विशेषगरी ग्रामीण क्षेत्रमा सामुदायिक विद्युतीकरणमार्फत उज्यालो नेपाल बनाउने अभियानमा सामुदायिक संस्थाहरूले खेलेको भूमिका अत्यन्तै महत्त्वपूर्ण र प्रशंसनीय छ तर पनि विद्युतसम्बन्धी स्पष्ट तथा सुदृढ कानुनको अभाव, सङ्घीय संरचनाअनुसार प्रभावकारी विकेन्द्रीकरण हुन नसक्नु, गुणस्तरीय, नियमित र सर्वसुलभ विद्युत् सेवा सबै नागरिकसम्म पुग्न नसक्नुजस्ता चुनौतीहरू अझै विद्यमान छन् । जलस्रोतमा सम्पन्न राष्ट्र भएर पनि जलविद्युत्मा आत्मनिर्भर हुन नसक्नु हाम्रो प्रमुख कमजोरीका रूपमा रहेको छ ।

नेपाल सरकारले २०६० सालदेखि प्रारम्भ गरेको सामुदायिक विद्युतीकरण कार्यक्रम समुदायको आर्थिक सहभागिता तथा प्रत्यक्ष संलग्नतामा आधारित एक सफल नमूना कार्यक्रमका रूपमा स्थापित भएको छ । नेपाल विद्युत् प्राधिकरणअन्तर्गत सामुदायिक ग्रामीण विद्युतीकरण विभागमार्फत कार्यान्वयन र समुदायबाट व्यवस्थापन भइरहेको यो कार्यक्रम हालसम्म ५५ जिल्लामा ३०२ वटा संस्थामार्फत करिब छ लाख घरधुरीमा विद्युत् सेवा विस्तार गरिएको छ । संरचना निर्माणमा समुदायको प्रत्यक्ष संलग्नतासहित दुई अर्ब रुपैयाँभन्दा बढी लगानी भइसकेको छ । यसरी समुदायको स्वामित्व र सहभागितामा सञ्चालन भएको यो कार्यक्रम नेपालकै एक उत्कृष्ट

भारतमा...

नदीको आसपास-जहाँ पनि गाडिएका हुन सक्छन् ।" उहाँका अनुसार दैनिक रूपमा दर्जनौं विस्फोटक निष्क्रिय पारिँदै छन्, तर समस्या अझै ठूलो नै छ ।

लड्कापल्ली गाउँका ३५ वर्षीय राजु मोडियमले पनि यसको पीडा भोग्नुभएको छ । जनवरीमा माछा मार्न जाँदा परिचित बाटो रोज्दा आफू सुरक्षित हुने विश्वास उहाँमा थियो । तर त्यही बाटोमा लुकेको विस्फोटकमा पाइला परेपछि उहाँको खुट्टा गम्भीर रूपमा नष्ट भयो । "मैले खुट्टा हेर्दा सबै चिराचिरा भएको थियो, जतातै रगत थियो", उहाँले भन्नुभयो । उपचारपछि उहाँले खुट्टा गुमाउनुभयो ।

आर्थिक रूपमा कमजोर उहाँको परिवार कृत्रिम खुट्टा किन्ने अवस्थामा छैन । उहाँकी २१ वर्षीया श्रीमती जयम्माले भन्नुभयो, "कृत्रिम खुट्टाका लागि चाहिने पैसा हामीसँग छैन ।" परिवारको

तथा अनुकरणीय नमूना कार्यक्रमका रूपमा स्थापित भएको छ ।

सामुदायिक विद्युतीकरण कार्यक्रमले ग्रामीण तथा दुर्गम क्षेत्रहरूमा विद्युत् पहुँच विस्तार मात्र होइन, स्थानीय आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा समेत महत्त्वपूर्ण योगदान पुर्याएको छ । कार्यक्रममार्फत तीन हजारभन्दा बढी प्रत्यक्ष तथा तीन हजार ५०० भन्दा बढी अप्रत्यक्ष रोजगारी स्थानीयस्तरमै सिर्जना भई व्यवस्थापन गरिएको छ । साथै, स्थानीय सहभागितामार्फत विद्युत् चुहावट नियन्त्रण, सेवा गुणस्तर सुधार तथा सरल, सहज र प्रभावकारी घरदैलो सेवा प्रवाह सुनिश्चित गरिएको छ । उज्यालो नेपाल अभियानमा समेत यस कार्यक्रमको विशेष योगदान उल्लेखनीय रहेको छ ।

यसै सन्दर्भमा, देशभर सामुदायिक विद्युतीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेका सामुदायिक संस्थाहरूको छाता संस्थाको रूपमा सामुदायिक विद्युत् उपभोक्ता राष्ट्रिय महासङ्घ, नेपाल क्रियाशील रहेको छ । महासङ्घले सामुदायिक संस्थाहरू, नेपाल सरकार, नेपाल विद्युत प्राधिकरण तथा राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी सङ्घ-संस्थाहरूबीच समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्दै सहकार्य, सहजीकरण तथा अनुभव आदान-प्रदानको प्रभावकारी पुलको रूपमा काम गर्दै आएको छ । यस संस्थामार्फत सामुदायिक विद्युतीकरण कार्यक्रमलाई थप व्यवस्थित, दिगो र प्रभावकारी बनाउने दिशामा महत्त्वपूर्ण योगदान पुगिरहेको छ । तथापि, यस कार्यक्रमले नीतिगत, कानुनी तथा व्यावहारिक तहमा विभिन्न चुनौतीहरू भोग्दै आएको अवस्था विद्यमान छ । यस सन्दर्भमा, सामुदायिक विद्युतीकरण कार्यक्रमको दिगो विकास तथा प्रभावकारी सञ्चालनका लागि निम्न विषयहरूमा नीतिगत तथा वजेटिय व्यवस्थापन आवश्यक रहेको छ:

नीतिगत तथा कानुनी स्पष्टता: सामुदायिक विद्युतीकरण कार्यक्रमलाई स्पष्ट कानुनी आधार प्रदान गर्दै विकेन्द्रित प्रणालीमार्फत सेवा प्रवाहलाई

जीविकोपार्जन जङ्गलमै निर्भर भएकाले अहिले उनीहरू थप कठिनाइमा परेका छन् ।

प्रहरीका अनुसार गत वर्ष बस्तर क्षेत्रमा करिब ९०० विस्फोटक फेला पारिएको थियो भने सन् २०२६ को पहिलो तीन महिनामै ३०० बरामद भइसकेका छन् । स्थानीय प्रहरी प्रमुख सुन्दरराज पीका अनुसार अझै क्षेत्रलाई पूर्ण रूपमा आइइडीमुक्त घोषणा गर्ने अवस्था आएको छैन । उहाँले बस्तरको जटिल भौगोलिक अवस्थाका कारण यस्तो समस्या समाधान गर्न चुनौतीपूर्ण भएको बताउनुभयो ।

यद्यपि, सरकारी दावीअनुसार अधिकांश काम सम्पन्न भइसके पनि स्थानीय बासिन्दाका लागि डर अझै कायम छ । "हामी अब जङ्गल जानै डराउँछौं", मोडियमले भन्नुभयो, "यदि फेरि विस्फोटकमा पाइला पऱ्यो भने के हुन्छ भन्ने चिन्ता सधैं रहन्छ ।"

सरल, सहज र प्रभावकारी बनाउने व्यवस्था गर्न आवश्यक रहेको छ । जसका लागि विद्युत् ऐन पटक-पटक संसद्मा प्रवेश गरेता पनि हाल विचाराधीन रहेको छ ।

विनियमावली संशोधन: हाल सञ्चालनमा रहेका सामुदायिक विद्युतीकरणसम्बन्धी विनियमहरूलाई समयानुकूल परिमार्जन गरी सरोकारवालाहरू तथा विद्युत् महासङ्घको सहभागितामा आवश्यक संशोधन गर्नुपर्नेछ । नेपाल विद्युत प्राधिकरणमा सामुदायिक विद्युत विनियमावली संशोधन गर्न कार्यदलको गठन भएता पनि कार्य अधि बढ्न सकेको छैन ।

विद्युत् महसुल संरचना: व्यावहारिक, पारदर्शी र न्यायोचित महसुल प्रणाली निर्माण गरी समुदायका उपभोक्ताहरूलाई सहज सेवा सुनिश्चित गर्नुपर्छ र सामुदायिक संस्था पनि दिगो रूपमा सञ्चालन हुनसक्ने प्रकारको महशुल संरचना आवश्यक छ । पटक-पटक विज्ञ प्रतिवेदन, सामुदायिक संस्थाको माग, अन्तरक्रिया छलफल भएता पनि महशुलमा पुनरावलोकन हुन सकेको छैन । विद्युत् विक्री दर तथा खानेपानीमा समस्या छ, साथै सेवा शुल्क अन्यायपूर्ण छ ।

बजेट तथा लगानी सुनिश्चितता: कार्यक्रमलाई सुरक्षित, भरपर्दो र दिगो बनाउन पर्याप्त बजेट व्यवस्था गरी प्रणाली सुदृढीकरण तथा ऊर्जा उपयोगलाई प्रोत्साहन गर्न आवश्यक छ । सामुदायिक संस्थाहरूले प्रणाली सुदृढीकरण गर्न १० प्रतिशत सहभागिता रकमसहित प्रस्ताव पेश गरेका छन् । नेपाल सरकारबाट विनियोजित बजेटको अभावमा काम हुनसकेको छैन, जसबाट समुदायमा गुणस्तरीय विद्युत् प्रवाह गर्न समस्या परेको छ ।

निर्माण तथा व्यवस्थापन प्रणाली: साना-ठूला निर्माण कार्यहरूमा स्थानीय उपभोक्ताको सहभागिता बढाई छिटो, गुणस्तरीय र प्रभावकारी कार्यान्वयन सुनिश्चित गरिनु आवश्यक छ । विद्यमान सार्वजनिक खरिद ऐनले दिएको सीमाभित्र उपभोक्ताहरूलाई निर्माण कार्यमा सहभागी बनाउनु आवश्यक छ । यस सम्बन्धमा टाँन्सफर्मर अपग्रेड लगाएतका साना कामहरूमा निर्माण व्यवसायीको प्राथमिकता नरहने, पटक पटक बोलपत्र आह्वान गर्दा समेत निर्माण व्यवसायी तयार नहुने गर्दा स-साना कामहरू उपभोक्ता समितिमा रहेको जनशक्तिको मूल्याङ्कनको आधारमा तय गरी गुणस्तर नियन्त्रणको काम प्राधिकरणबाट हुने गरी गरिनु अपरिहार्य छ ।

सामुदायिक लगानीको मान्यता: समुदायले विद्युत् संरचना निर्माणमा गरेको लगानीलाई हालसम्म प्राधिकरणमा पुँजीकरण गरिएको भएतापनि समुदायको स्वामित्वको स्पष्ट मान्यता नपाएको अवस्थामा उक्त लगानीलाई औपचारिक रूपमा मान्यता दिई संस्थागत स्वामित्व सुनिश्चित गर्ने नीति आवश्यक छ । समुदायले विद्युत् सहकारी

संस्थामा शेयरको रूपमा लगानी गरेको, लगानी गरेको रकम प्राधिकरणमार्फत विद्युत संरचनामा खर्च भई प्राधिकरणले पुँजीकरण गरेको अवस्थामा समुदायले सहकारीमा जम्मा गरेको रकमले थप विवाद सिर्जना गरेकोले समुदायबाट लगानी गरेको रकमलाई प्राधिकरणले उत्पादन कम्पनीहरूमा शेयरको रूपमा राखी समुदायको लगानीको सुनिश्चितता गरिनु आवश्यक छ ।

नेपाल सरकारले अधि सारेको सुशासनको मार्गचित्रलाई व्यवहारमा उताउँदै सामुदायिक विद्युतीकरण क्षेत्रमा देखिएका समस्याहरूको समाधान तथा यसको प्रभावकारिता वृद्धि गर्न नीतिगत, कानुनी तथा वजेटिय तहबाट आवश्यक पहल गर्नु पर्ने हुन्छ । यसबाट ग्रामीण तथा दुर्गम क्षेत्रका करिब १५ प्रतिशत नागरिकले गुणस्तरीय, भरपर्दो र सुलभ विद्युत् सेवा प्राप्त गर्नेछन् । यस नवीन राजनीतिक परिवेशमा, जनताको नयाँ जनादेशसहित सरकार निर्माण भइरहेको सन्दर्भमा विगतका सकारात्मक पहलहरूलाई निरन्तरता दिँदै कमजोरीहरू सुधार गरी स्पष्ट मार्गचित्रका साथ अगाडि बढ्न आवश्यक छ ।

वर्तमान सरकारबाट देशमा सुशासन, दिगो विकास र स्थायी शान्ति स्थापना गर्दै आम नेपालीले प्रत्यक्ष महसुश गर्ने गरी प्रभावकारी सरकारी सेवा प्रवाह हुन सकोस् भन्ने अपेक्षा गरेका छन् । आयातित विद्युतबाट लोडसेडिङको अन्त्य गरिएको, सामुदायिक संस्थाहरूको काम चलाउ विद्युतिकरण संरचनाको भरमा विद्युत् पहुँच ९८ प्रतिशत पुऱ्याइएको, आधारहिन आधारमा विद्युत् महशुल छुट गरी विद्युतको उपभोगलाई पहुँचयोग्य बनाइएको भनिएको भए पनि प्रयाप्त उत्पादन, भरपर्दो प्रसारण लाइन र विद्युतीकरण, सबैका लागि वास्तविक पहुँच र वैज्ञानिक शुल्क निर्धारण आज पनि चुनौतीको विषय हुन् । यी चुनौतीहरूको समाधानतर्फ पनि वर्तमान सरकारबाट ठोस पहल हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

नेपालमा सशस्त्र द्वन्द्व भई विकास निर्माण तथा कर्मचारीहरू ग्रामीण क्षेत्रमा गई सेवा दिन र विद्युत् विस्तार गर्न नसकेको अवस्थामा सामुदायिक संस्थामार्फत सामुदायिक विद्युतीकरण गरी पूर्ण विद्युतीकरण गर्न सहयोगी भूमिका खेलेका सामुदायिक संस्थाहरूलाई अबमूल्यन होइन, राज्यबाट उचित मूल्याङ्कन गरी यस कार्यक्रमको प्रभावकारिताको लागि आवश्यक नीति तर्जुमा गर्नुपर्छ । माथि उल्लेखित विषयवस्तुहरूलाई समेटी सामुदायिक विद्युतीकरण कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन र नीतिगत सुधारका लागि विशेष आग्रहका साथ महासङ्घको तर्फबाट प्रधानमन्त्री बालेन्द्र शाह र ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रीलाई मागपत्र पनि बुझाइएको छ । सरकारका सुशासनका १०० मार्गचित्र अभियानको प्रशंसा गर्दै राज्यलाई थप जनमैत्री बनाउने विश्वास व्यक्त गरेको छ । (लेखक सामुदायिक विद्युत् उपभोक्ता राष्ट्रिय महासङ्घ, नेपाल अध्यक्ष हुनुहुन्छ)

विश्व समाचार

युद्धविराम लम्बिँदा तनाव यथावत्

वासिङ्टन, ९ वैशाख (रासस/एएफपी) ।

इरानसँगको बढ्दो तनावलाई वार्तामार्फत समाधानतर्फ लैजान अमेरिकी राष्ट्रपति डोनाल्ड ट्रम्पले युद्धविरामको म्याद अनिश्चितकालका लागि थप गरे पनि मैदानको अवस्था भने अझै अनिश्चित र दबावपूर्ण देखिएको छ । शान्ति प्रयासलाई समय दिन गरिएको यो निर्णयसँगै कूटनीतिक पहल र सैन्य दबाव सँगसँगै अधि बढाइएको सङ्केत देखिएको छ ।

अमेरिकी पक्षले पाकिस्तानको मध्यस्थतामा अधि बढिरहेको वार्तालाई थप अवसर दिनुपर्ने आवश्यकता औल्याउँदै युद्धविरामको समयसीमा पछाडि सारिएको जनाएको छ । ट्रम्पले इरानको नेतृत्वलाई प्रस्ताव तयार गर्न समय दिनुपर्ने उल्लेख गर्दै दुई हप्ताको म्याद सकिन लाग्दा त्यसलाई अनिश्चितकालसम्म विस्तार गरिएको बताउनुभएको छ । यद्यपि, उहाँले इरानी बन्दरगाहहरूमाथि अमेरिकी नाकाबन्दी भने यथावत् राखिने स्पष्ट पार्नुभएको छ, जुन वार्ताको प्रमुख विवादित विषय बनेको छ ।

सामाजिक सञ्जालमार्फत सार्वजनिक धारणा राख्दै ट्रम्पले इरानले होर्मुज जल डमरूमध्य खुला राख्न खोजेको आरोप लगाउनुभयो । यस जल डमरूमध्यलाई खुला राख्दा इरानलाई दैनिक करिब ५० करोड डलर आम्दानी हुने दावी उहाँले गर्नुभयो । विश्वको करिब पाँचौँ हिस्सा तेल तथा ग्यास आपूर्ति हुने यो जलमार्गमा अमेरिकी नियन्त्रण कायम राख्नु रणनीतिक रूपमा महत्त्वपूर्ण रहेको उहाँले जोड दिनुभयो । नाकाबन्दी हटाइएको अवस्थामा इरानसँग प्रभावकारी सम्झौता सम्भव नहुने अवस्था आउन सक्ने उहाँले सङ्केत दिनुभयो ।

यसअघि उहाँले युद्धविराम विस्तार गर्ने इच्छा नरहेको र समयसीमा सकिएपछि आक्रमण पुनः सुरु हुन सक्ने चेतावनी दिनुभएको थियो । तर पछिल्लो निर्णयमा उहाँले सेनालाई नाकाबन्दी कायम राख्न र अन्य सबै सम्भावित अवस्थाका लागि तयारी अवस्थामा रहन निर्देशन दिएको बताउनुभएको छ । इरानबाट ठोस प्रस्ताव नआएसम्म युद्धविरामलाई निरन्तरता दिने उहाँको भनाइ छ ।

युद्धविराम कहिले सकिने भन्ने विषयमा अन्योलकै बीच पाकिस्तानले मङ्गलबार २३५० जिएमटीमा यसको अन्त्य हुने सङ्केत गरेको थियो भने इरानले ०००० जिएमटीमा समाप्त हुने बताएको थियो । तर सो समयसीमा नजिकिँदा कुनै नयाँ सैन्य गतिविधि सार्वजनिक नभए पनि इरानले ट्रम्पको निर्णयबारे औपचारिक प्रतिक्रिया दिएको छैन ।

यसैबीच, पाकिस्तानको पहलमा इस्लामावादमा आयोजना हुन लागेको शान्ति वार्ता पनि अनिश्चित बनेको छ । अमेरिकी उपराष्ट्रपति जेडी भान्सको प्रस्तावित भ्रमण अन्तिम समयमा स्थगित गरिएको पुष्टि ह्वाइट हाउसका एक अधिकारीले गरेका छन् । इस्लामावादमा उच्च सतर्कता अपनाउँदै सरकारी क्षेत्रलाई सुरक्षाकर्मीहरूले घेराबन्दी गरेका छन्, जसले वार्ताको संवेदनशीलता झल्काउँछ ।

पाकिस्तानी प्रधानमन्त्री शाहबाज सरिफले युद्धविराम विस्तारको स्वागत गर्दै अमेरिकी निर्णयप्रति आभार व्यक्त गर्नुभयो भने संयुक्त राष्ट्रसङ्घका महासचिव एन्टोनियो गुटेरेसले पनि यसलाई सकारात्मक कदमको रूपमा लिनुभयो । यद्यपि, इरानले भने आफ्नो भूभाग प्रयोग गरी आक्रमण भए खाडी क्षेत्रका तेल पूर्वाधारमा प्रहार गर्ने चेतावनी दिएको छ, जसले तनाव थप बढाएको छ ।

पहिलो चरणको वार्तापछि अमेरिकी पक्षले इरानी बन्दरगाहहरू अवरुद्ध गर्ने घोषणा गरेको थियो । अमेरिकी अर्थमन्त्री स्कट बेसेन्टका अनुसार केही दिनमै खर्ग टापुमा तेल भण्डारण भरिने र उत्पादन प्रभावित हुने अवस्था आउन सक्छ । उहाँले इरानको समुद्री व्यापार रोकिँदा यसको प्रमुख राजस्व स्रोतमा प्रत्यक्ष असर पर्ने बताउनुभयो । साथै, प्रतिबन्ध छल्ल सहयोग गर्ने कुनै पनि व्यक्ति वा जहाज अमेरिकी प्रतिबन्धको दायरामा पर्ने चेतावनी पनि दिइएको छ ।

अमेरिकी रक्षा मन्त्रालयले पनि 'राज्यविहीन स्वीकृत' जहाजलाई रोकेर त्यसमा प्रवेश गरी नियन्त्रणमा लिएको जनाएको छ, जुन इरानी गतिविधिसँग सम्बन्धित रहेको बताइएको छ । दुवै पक्षले एकअर्कामाथि युद्धविराम उल्लङ्घनको आरोप लगाइरहेका छन्, जसले विश्वासको सङ्कट थप गहिरिएको देखिन्छ । तेहरानका सर्वसाधारणले भने युद्धविराम हुँदाहुँदै पनि जीवन सहज नभएको बताएका छन् । ३९ वर्षीय एक स्थानीय बासिन्दाले 'यो पीडादायी युद्धविरामले जीवन झन् कठिन बनाएको' भन्दै वरपर कसैले पनि सहज अवस्था भोग्न नसकेको बताएका छन् । विज्ञहरूका अनुसार इरानको सार्वजनिक मौनता वासिङ्टनमाथि दबाव सिर्जना गर्ने रणनीति हुन सक्छ ।

विश्लेषकहरूले अहिलेको अवस्था सैन्यभन्दा बढी राजनीतिक सहनशीलता र वार्तामा लाभ लिन खोज्ने प्रतिस्पर्धाको रूपमा विकसित भएको बताएका छन् । अनिश्चितताबीच पनि सम्भावित सम्झौताप्रतिको आशाले अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा सकारात्मक सङ्केत देखिएको छ । यसै सन्दर्भमा मध्यपूर्वको अर्को मोर्चा पनि सक्रिय नै छ । औपचारिक कूटनीति सम्बन्ध नभएका इजरायल र लेबनानबीच विहीवार वासिङ्टनमा नयाँ वार्ता हुने बताइएको छ । यसअघि दुवै पक्षबीच १० दिने छुट्टै युद्धविराममा सहमति भएको थियो, जसमा इरान समर्थित हिजबुल्लाह पनि समावेश छ ।

तर दक्षिणी लेबनानमा छिटपुट हिंसा जारी छ र इजरायली सेनाले दर्जनौँ गाउँका बासिन्दालाई घर नफर्कन चेतावनी दिएको छ । मङ्गलबार इजरायलले आफ्ना सेनामाथि हिजबुल्लाहले धेरै रकेट प्रहार गरेको आरोप लगाउँदै त्यसको जवाफमा प्रक्षेपणस्थलमा आक्रमण गरेको जनाएको छ । लेबनानको सरकारी तथ्याङ्कअनुसार युद्ध सुरु भएदेखि हालसम्म कम्तीमा दुई हजार ४५४ जनाको ज्यान गइसकेको छ । हिजबुल्लाहले पनि उत्तरी इजरायलमा गरेको आक्रमणलाई इजरायलले युद्धविराम उल्लङ्घन गरेपछि गरिएको प्रतिक्रिया भनेको छ, जुन युद्धविरामपछि पहिलो यस्तो दावी हो ।

वीरगञ्ज हुँदै छु खर्ब ९४ अर्बको वस्तु तथा सामान आयात

पर्सा, ९ वैशाख (रासस) ।

वीरगञ्ज नाका हुँदै चालु आर्थिक वर्षको नौ महिनामा छु खर्ब ९४ अर्ब पाँच करोड रुपैयाँका वस्तु तथा सामान आयात भएको छ ।

वीरगञ्ज भन्सार कार्यालयका अनुसार गत आवको नौ महिनाको तुलनामा चालु आवको सोही अवधिमा भने ८० अर्ब ४४ करोड रुपैयाँ अर्थात् १३ प्रतिशत बढी आयात भएको हो ।

जबकि गत आवको नौ महिनामा भने छु खर्ब १३ अर्ब ६९ करोड रुपैयाँबराबरका वस्तु तथा सामान आयात भएको थियो । वीरगञ्ज भन्सार कार्यालयका सूचना अधिकारी उदयसिंह विष्टले चालु आवमा यो नाका हुँदै हुने आयातमा बढोत्तरी भएको बताउनुभयो । यो नाका हुँदै चालु

आवको नौ महिनामा एक खर्ब ४८ अर्ब १६ करोड रुपैयाँको पाँच थरको पेट्रोलियम पदार्थ आयात भएको छ । जबकि गत आवको सोही अवधिमा भने एक खर्ब ४० अर्ब १० करोड रुपैयाँको पेट्रोलियम पदार्थको आयात भएको थियो ।

चालु आवको नौ महिनामा ६२ अर्ब २६ करोड रुपैयाँ पर्ने फलाम तथा फलामबाट बनेका सामान आयात भएका छन् । गत आवको सोही अवधिमा भने ५५ अर्ब नौ करोड रुपैयाँका फलाम तथा फलामबाट बनेका सामान भित्रिएको थियो ।

चालु आवको नौ महिनामा ५० अर्ब ४० करोड रुपैयाँको भटमासको कच्चा तेल आयात भएको छ । जबकि गत आवको सोही अवधिमा ३८ अर्ब १५ करोड

रुपैयाँको भटमासको कच्चा तेल आयात भयो ।

चालु आवको नौ महिनामा ४९ अर्ब १३ करोड रुपैयाँ पर्ने मेसिनरी तथा पार्टपुर्जा आयात भएको छ । जबकि गत आवको नौ महिनामा भने ४० अर्ब ५७ करोड रुपैयाँको मेसिनरी तथा पार्टपुर्जा भित्रिएको थियो ।

चालु आवको नौ महिनामा ३४ अर्ब १९ करोड रुपैयाँ पर्ने इलेक्ट्रिक मेसिनरी उपकरण र तिनका पार्टपुर्जा भित्रिएको छ भने गत आवको सोही अवधिमा भने ३० अर्ब १४ करोड मूल्यका इलेक्ट्रिक मेसिनरी उपकरण र तिनका पार्टपुर्जा आयात भएको थियो । कार्यालयले चालु आवको नौ महिनामा एक खर्ब ७७ अर्ब ६६ करोड रुपैयाँ राजस्व सङ्कलन गरेको छ ।

विद्यार्थी सङ्गठन खारेज गर्ने निर्णयप्रति नेता खड्काको आपत्ति

काठमाडौँ, ९ वैशाख (रासस) ।

नेपाली कांग्रेसका निवर्तमान कार्यवाहक सभापति पूर्णबहादुर खड्काले विद्यार्थी सङ्गठन र स्वतन्त्र विद्यार्थी युनियन खारेज गर्ने सरकारको निर्णयप्रति आपत्ति जनाउनुभएको छ । उहाँले आज विज्ञप्ति जारी गरी विद्यार्थी सङ्गठन र स्वतन्त्र विद्यार्थी युनियन खारेज गर्ने सरकारको निर्णय लोकतान्त्रिक मूल्य-मान्यता विपरीत र अधिनायकवादी प्रवृत्ति रहेको बताउनुभयो ।

नेता खड्काले नेपालको राजनीतिक इतिहासमा विद्यार्थी आन्दोलनको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको र सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र स्थापनासम्म आइपुग्दा विद्यार्थीको योगदान

अविस्मरणीय रहेको उल्लेख गर्नुभयो । निर्दलीय पञ्चायती व्यवस्थाको समयमा राजनीतिक दलमाथि प्रतिबन्ध हुँदा विद्यार्थी सङ्गठनहरूले लोकतन्त्रको पक्षमा जनचेतना फैलाएको उहाँको भनाइ छ ।

नेता खड्काले विसं २०३६/०३७ सालको विद्यार्थी आन्दोलन, २०४६ को जनआन्दोलन तथा २०६२/०६३ को ऐतिहासिक आन्दोलनमा विद्यार्थीहरूको सक्रिय सहभागिताले वर्तमान राजनीतिक व्यवस्था स्थापना सम्भव भएको बताउनुभयो । वर्तमान सरकारले लोकतान्त्रिक स्वतन्त्रताको उपयोगबाट उदाएका युवा नेतृत्व बालेन शाहलाई स्थापित गर्ने

वातावरण बनेको भए पनि सोही सरकारले विद्यार्थी संगठनमाथि प्रहार गर्नु विरोधाभाषपूर्ण रहेको नेता खड्काको भनाइ छ ।

विद्यार्थी सङ्गठनलाई केवल राजनीतिक आस्थासँग जोडिएका संस्था मात्र नभई शैक्षिक क्षेत्रका विकृति र विसङ्गति विरुद्ध आवाज उठाउने वैधानिक निकायको रूपमा वर्णन गर्नुभएको छ । नेता खड्काले सरकारलाई उक्त निर्णय तत्काल फिर्ता लिन र विद्यार्थी सङ्गठनहरूको गरिमा कायम राख्न आग्रह गर्नुभयो । अन्यथा, लोकतन्त्रको रक्षाका लागि विद्यार्थीहरू पुनः आन्दोलनमा उत्रिन सक्ने उहाँले चेतावनी दिनुभयो ।

तेइस लाख बालकालिकालाई भिटामिन 'ए' खुवाइयो

काठमाडौँ, ९ वैशाख (रासस) ।

स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयले सञ्चालन गरेको राष्ट्रिय भिटामिन 'ए' कार्यक्रमअन्तर्गत करिब २३ लाख लाख बालबालिकालाई भिटामिन 'ए' क्याप्सुल खुवाइएको छ ।

यही वैशाख ६ र ७ गते सञ्चालन गरिएको राष्ट्रिय भिटामिन 'ए' कार्यक्रमअन्तर्गत ती बालबालिकालाई भिटामिन 'ए' र २१ लाख बालबालिकालाई जुकाको

औषधि खुवाइएको मन्त्रालयका सूचना अधिकारी डा भक्त केसीले जानकारी दिनुभयो । यस्तै आठ लाख बालबालिकालाई बालभिटो खुवाइएको छ ।

देशैभरका छ महिनादेखि देखि ५९ महिनाका बालबालिकालाई भिटामिन 'ए' तथा १२ महिनादेखि ५९ महिनाका बालबालिकालाई जुकाको औषधि र छ महिनादेखि २३ महिनाका बालबालिकालाई बालभिटो

खुवाइएको थियो ।

आँखाको दृष्टिलाई जोगाउने, रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता बढाउने, कुपोषण कम गर्ने र बालमृत्युदर घटाउने सरकारले बालबालिकालाई भिटामिन 'ए', जुकाको औषधि र बालभिटो खुवाउने गरेको छ ।

राष्ट्रिय भिटामिन 'ए' कार्यक्रममा करिब ५० हजार जना महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविका तथा १५ हजार स्थानीय तहका स्वास्थ्यकर्मी खटिएका थिए । सरकारले हरेक आर्थिक वर्षको कार्तिक र वैशाखमा राष्ट्रिय भिटामिन 'ए' कार्यक्रम २०५९ सालदेखि र जुकाको औषधि खुवाउने कार्यक्रम २०६७ सालदेखि सञ्चालन गर्दै आइरहेको छ ।

तीन अर्ब ९७ करोड ६७ लाख राजस्व संकलन

जनकपुरधाम, ९ वैशाख (रासस) ।

यहाँस्थित आन्तरिक राजस्व कार्यालयले चालु आर्थिक वर्षको प्रथम नौ महिनामा रु तीन अर्ब ९७ करोड ६७ लाख चार हजार राजस्व सङ्कलन गरेको छ ।

चालु आवको नौ महिनामा रु चार अर्ब ३३ करोड ८२ लाख ७७ हजार सङ्कलन गर्ने लक्ष्य रहेकामा रु तीन अर्ब ९७ करोड ६७ लाख चार हजार सङ्कलन भएको उक्त कार्यालयका प्रमुख आनन्दकुमार गुप्ताले राससलाई जानकारी दिनुभयो ।

हालसम्म आयकरवापत रु एक अर्ब १४ करोड ९४ लाख ५२ हजार, बहालकरवापत रु तीन करोड १८ लाख ९९ हजार, व्याजकरवापत रु छ करोड १७ लाख ८५ हजार, मूल्य अभिवृद्धिकरवापत रु ८१ करोड ९४ लाख २० हजार, अन्तःशुल्कवापत एक अर्ब ८८ करोड ८५ लाख ७१ हजार, स्वास्थ्य सेवाकरवापत रु तीन लाख १० हजार, शिक्षाकरवापत रु एक हजार तथा अन्य वापत दुई करोड ५२ लाख ६६ हजार गरी कुल रु तीन अर्ब ९७

करोड ६७ लाख चार हजार राजस्व सङ्कलन भएको कार्यालय प्रमुख आनन्दकुमार गुप्ताले जानकारी दिनुभयो ।

यसैबीच, समयमा राजस्व दाखिला नगर्ने १२५ व्यावसायिक 'फर्म'लाई कारवाही प्रक्रिया बढाइएको जानकारी दिँदै कार्यालय प्रमुख गुप्ताले कारवाहीको सूचना सार्वजनिक भएपछि १० बटा व्यावसायिक फर्मले रु चार करोड ३० लाख दाखिला गरेका बताउनुभयो । आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा एक लाख ६६ हजार ६५२ करदाता दर्ता छन् ।

भन्सार...

नेपालमा पनि उपभोग्य सामग्री सस्तो दरमा पाउने वातावरण मिलाउन सके भारतीय बाजार तर्फ किनमेलका लागि जाने नेपालीहरू आफ्नै गाउँठाउँका पसलमा खरिदका लागि आकर्षित हुने तर्क दिए ।

नयाँ भन्सार नीतिले विशेष गरि मधेशका जनता मारमा परेको भन्दै स्थानियले यसबारे सरकारले पुनर्विचार गर्नुपर्ने आग्रह गरेका छन् ।

विश्व मातृ पृथ्वी दिवस : दिगो भविष्यका लागि सामूहिक प्रयासको आह्वान

काठमाडौँ, ९ वैशाख (रासस) ।

दिगो भविष्यका लागि सामूहिक प्रयासको आह्वान गर्दै आज विश्व मातृ पृथ्वी दिवस विश्वका विभिन्न मुलुकमा विविध कार्यक्रमका साथ मनाइदैछ । संयुक्त राष्ट्रसङ्घको आह्वानमा सन् २००९ देखि प्रत्येक वर्ष अप्रिल २२ मा यो दिवस मनाउन प्रारम्भ भएको हो ।

यो दिवसले पृथ्वीको संरक्षण र वातावरणीय सन्तुलन कायम राख्न सामूहिक प्रयास आवश्यक भएको सन्देश दिएको छ । महासागरहरू प्लास्टिकजन्य फोहरले भरिँदै गएका छन् र तीव्र रूपमा अम्लीय बन्दै गइरहेका छन् । अत्यधिक तापक्रम, डढेलो र बाढीपहिरोका घटनाले लाखौँ मानिस प्रभावित भएका छन् ।

संयुक्त राष्ट्रसङ्घका अनुसार विश्वभर हरेक वर्ष करिब एक करोड हेक्टर वन क्षेत्र नष्ट भइरहेको छ । वातावरणविज्ञहरूका अनुसार स्वस्थ पारिस्थितिक प्रणालीले

मानिसलाई रोगबाट जोगाउन सहयोग गर्छ भने जैविक विविधताले रोग उत्पन्न गर्ने सूक्ष्म जीवहरूको तीव्र फैलावट नियन्त्रण गर्छ । हाल करिब १० लाख वनस्पति तथा जनावरका प्रजाति लोप हुने जोखिममा रहेको अनुमान गरिएको छ ।

जलवायु परिवर्तन, प्रकृतिमा मानवीय हस्तक्षेप तथा वन विनाश, भू-उपयोग परिवर्तन, अत्यधिक कृषि तथा पशुपालन र अवैध वन्यजन्तु व्यापारजस्ता गतिविधिले जैविक विविधतामा गम्भीर असर पार्दै पृथ्वीको विनाशलाई तीव्र बनाइरहेका छन् ।

यस्तो अवस्थामा सुधार गर्न पारिस्थितिक प्रणालीको पुनःस्थापना अत्यावश्यक छ । पारिस्थितिक प्रणाली नै पृथ्वीका सबै जीवको आधार भएकाले यसको संरक्षणले पृथ्वी र मानव जीवनलाई स्वस्थ बनाउने विश्वास गरिएको छ । विभिन्न पारिस्थितिक प्रणाली पुनःस्थापना गर्न सकेमा गरिबी

न्यूनीकरण, जलवायु परिवर्तनको प्रभाव कम गर्न र प्रजातिको सामूहिक विनाश रोक्न सहयोग पुग्नेछ ।

गृहमन्त्री...

नदेखियोस् भन्ने उद्देश्यले राजीनामा दिएको स्पष्ट पारेका छन् ।

राजीनामा घोषणाकै क्रममा गुरुङले सञ्चारकर्मीहरूलाई पनि नैतिकताको प्रश्न उठाएका छन् । उनले भनेका छन्, 'कति मिडियाकर्मी साथीहरूको कहाँ-कहाँ 'स्वीट शेयर' छ, त्यो पनि बिस्तारै आउला । रामराज्यको चाहना राख्नेहरूले त्याग र नैतिक साहस पनि देखाउन सक्नुपर्छ ।'

उनले आम नेपाली र युवाहरूलाई सम्बोधन गर्दै साँच्चै परिवर्तन चाहने हो भने सत्य, इमानदारी र आत्मशुद्धिको बाटोमा सबै उभिनुपर्ने अपिल गरेका छन् ।

सूचना !

सूचना !!

सूचना !!!

इम्प्याक्ट नेपाल प्राथमिक कान उपचार केन्द्र, राजविराजले सम्पूर्ण उपचार सेवाहरू यही मिति २०८२।१०।१२ (26-01-2026) गतेदेखि गीता पेट्रोल पम्प अगाडीको आफ्नै नयाँ भवन इम्प्याक्ट नेपाल ठाको देवी जोगेन्द्र भगत कान उपचार केन्द्र राजविराजबाट अति अत्याधुनिक प्रतिधिबाट सुविधा सहित सम्पूर्ण सेवाहरू उपलब्ध गराउने भएको सहर्ष जानकारी गराउँदछौ ।

हाम्रो सेवाहरू:

१. दैनिक कान जाँच तथा उपचार

२. विभिन्न आधुनिक मेसिनबाट कानको परिक्षण (PTA, Tympanogram, EUM)

३. कानको सुन्ने मेसिन (Hearing Aid)

४. इन्डोस्कोपी (Endoscopy)

५. कानको शल्यक्रिया (Operation)

६. फार्मेसी सेवा

सम्पर्क : ०३१-५८०००५
८८०८७८२२८०, ८८८२२७०७२८

प्रकाशक : नवीनकुमार गुप्ता (९८५२८२०५८४, ९८०३२८३११५), सम्पादक : अनिलकुमार अनल (९८४२८३४९१७), सहसम्पादक : दीपककुमार गुप्ता (९८४१५१३२९९), लेआउट : संजय शंखर, मुद्रण : न्यूनवीन प्रेस, राजविराज, फोन : ०३१-५३०७६८ (कार्यालय), इमेल : rajbirajdainik@gmail.com, वेबसाइट : rajbirajdainik.com.np